

УПОВНОВАЖЕНИЙ

Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33, E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністру соціальної
політики України

Оксані ЖОЛНОВИЧ

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини»)

Згідно зі статтею 101 Конституції України та Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

У межах реалізації зазначених вище норм законодавства України під час опрацювання низки звернень від осіб, щодо яких обрано запобіжний захід у виді тримання під вартою, а також нормативно-правових актів у сфері пенсійного забезпечення мною було виявлено прогалину в законодавстві, яка суттєво впливає на стан додержання прав таких осіб на соціальний захист, гарантований статтею 46 Конституції України.

Зазначу, що мною як Уповноваженим здійснюється провадження у справах про порушення прав і свобод людини і громадянина за зверненням адвоката _____ в інтересах _____, яка на момент звернення адвоката і до _____ утримувалась у державній установі «_____».

_____ мала процесуальний статус обвинуваченої, щодо якої обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, та, за інформацією заявника, набула право на пенсію за віком.

Звертаю увагу, що відповідно до статті 6 Закону України «Про попереднє ув'язнення» особи, які перебувають у місцях попереднього ув'язнення, мають обов'язки і права, встановлені законодавством для громадян України,

з обмеженнями, що передбачені цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

При цьому обмеження права на соціальний захист, зокрема й призначення пенсії за віком, під час перебування особи в установі попереднього ув'язнення на підставі відповідного рішення суду законодавством України не передбачено.

Однак наразі законодавство визначає механізм та порядок звернення та оформлення пенсійних виплат тільки стосовно осіб, які мають статус засуджених до обмеження або позбавлення волі.

Зокрема заявник звертав увагу, що відповідно до частини першої статті 44 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» звернення за призначенням (перерахунком) пенсії здійснюється шляхом подання заяви та інших документів, необхідних для призначення (перерахунку) пенсії, до територіального органу Пенсійного фонду або до уповноваженого ним органу чи уповноваженої особи застрахованою особою особисто або через законного представника недієздатної особи, особи, дієздатність якої обмежена, малолітньої або неповнолітньої особи.

При цьому Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» можливість подання відповідних документів ув'язненою (підозрюваною/обвинуваченою) особою, щодо якої вирок не ухвалено, через уповноваженого представника не передбачено.

Зважаючи на те, що перебування осіб в місцях попереднього ув'язнення унеможлиблює їх особисте звернення до органів Пенсійного фонду України, виявлена прогалина в законодавстві не сприяє утвердженню верховенства права та додержанню прав осіб, взятих під варту.

Водночас пунктом 1.6. Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 № 22-1 (у редакції постанови правління Пенсійного фонду України 07.07.2014 № 13-1), передбачено, що за осіб, засуджених до позбавлення (обмеження) волі, заяви подаються з урахуванням особливостей, передбачених статтями 60-1 та 122 Кримінально-виконавчого кодексу України.

Між тим, відповідно до пункту 2 частини першої статті 18 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», посадові та службові особи органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів зобов'язані забезпечувати дотримання прав людини і громадянина, реалізацію законних прав та інтересів засуджених і осіб, узятих під варту, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань.

Відтак у разі наявності потреби в оформленні пенсії ув'язненій особі, персонал установи попереднього ув'язнення зобов'язаний сприяти такій особі в її оформленні, натомість відсутність нормативно-правового врегулювання порядку звернення ув'язнених до органів Пенсійного фонду України та дій

працівників відповідного органу, що призначає пенсію, може створювати перешкоди у реалізації такого права ув'язненої особи.

Відсутність у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» норм, що врегульовують порядок звернення ув'язнених до органів Пенсійного фонду України, не відповідає конституційному принципу гарантованості прав, що передбачений статтею 22 Конституції України, та не позбавляє таких осіб права призначення та отримання пенсії.

Ураховуючи наведене вище, з метою усунення виявленої прогалини в законодавстві та забезпечення додержання права ув'язнених осіб на соціальний захист як Уповноважений на підставі пункту 4 статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» із листом від 13.08.2024 № звернувся до Голови правління Пенсійного фонду України Є. Капінуса із пропозицією розглянути можливість внесення змін до пункту 1.6. Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 № 22-1 (у редакції постанови правління Пенсійного фонду України 07.07.2014 № 13-1), та доповнення його нормою щодо можливості подання заяв на призначення пенсій ув'язненими через законного представника, який діє на підставі виданої йому довіреності, посвідченої нотаріально або посвідченої начальником установи виконання покарань чи слідчого ізолятора.

У відповідь у листі від 13.09.2024 № Голова правління Пенсійного фонду України Є. Капінус повідомив про відсутність необхідності внесення змін до Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 № 22-1 (у редакції постанови правління Пенсійного фонду України 07.07.2014 № 13-1), оскільки «Порядок подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсії відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» затверджено постановою правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 № 22-1 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27.12.2005 за № 1566/11846, а постановою правління Пенсійного фонду України від 30.07.2015 № 13-1 затверджено Положення про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України (зареєстроване в Міністерстві юстиції України 18.08.2015 за № 991/27436), яким передбачено організацію виїзних прийомів. Виїзні прийоми проводяться за місцем проживання (перебування) осіб за зверненням, зокрема представників закладів, установ, де проживають (перебувають) особи, безпосередньо до органу Пенсійного фонду або через вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду України. Про дату та час проведення виїзного прийому та перелік документів,

необхідних для отримання послуги, орган Пенсійного фонду повідомляє особу, яка подала відповідне звернення, в обраний нею спосіб. Питання щодо подання заяви про призначення пенсії може бути вирішено у вищезазначеному порядку».

Однак питання організації та здійснення виїзного прийому саме в установах попереднього ув'язнення наведеним вище Положенням про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України, затвердженим постановою правління Пенсійного фонду України від 30.07.2015 № 13-1, не визначено, оскільки пункт 6 розділу III Положення стосується питання організації виїзного прийому для осіб з інвалідністю I групи та осіб, які за висновком лікарсько-консультативної комісії або медичного висновку про здатність до самообслуговування та потребу в сторонній допомозі, не здатні до самообслуговування і потребують постійного стороннього догляду, натомість особи, які утримуються в установах попереднього ув'язнення та досягли пенсійного віку, не належать до наведеної категорії осіб.

Між тим, за моєю інформацією, на листи установ попереднього ув'язнення територіальні підрозділи Пенсійного фонду України у якості винятку здійснюють виїзні прийоми ув'язнених.

Відтак окреслена мною прогалина не врегульована, а порушене у зверненні адвоката питання залишалось невирішеним, тому як Уповноважений на підставі пункту 4 статті 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» повторно звернувся до Голови правління Пенсійного фонду Є. Капінуса із листом від 17.10.2024 №

із пропозицією розглянути можливість внесення змін до пункту 6 Положення про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України, затвердженого Постановою правління Пенсійного фонду України від 30.07.2015 № 13-1, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18 серпня 2015 р. за № 991/27436, та доповнення його нормою про те, що виїзні прийоми можуть проводитися за зверненнями представників адміністрації установи попереднього ув'язнення в інтересах осіб, які утримуються в таких установах, в умовах таких установ.

Листом від 19.11.2024 № Голова правління Пенсійного фонду Є. Капінус повідомив, що мої пропозиції будуть враховані при наступному опрацюванні змін.

Між тим, уже понад 4 місяці з моменту виявлення прогалина в законодавстві належним чином не врегульована, що негативно впливає на стан додержання прав ув'язнених осіб на соціальний захист (пенсійне забезпечення).

Зазначу, що Конституційний Суд України у Рішенні від 13 вересня 2023 року № 7-р(І)/2023 зазначив, що зі змісту статті 8 Основного Закону України, заснованих на її приписах юридичних позицій Конституційного Суду України, а також міжнародних актів, у яких викладено розуміння юридичної

визначеності, вбачається, що принцип верховенства права вимагає від законодавця встановлювати чітке, зрозуміле, однозначне, прогнозоване правове регулювання суспільних відносин для забезпечення стабільного правового становища людини, не допускати довільної відмови від взятих державою на себе зобов'язань, гарантувати належний захист правомірних (легітимних) очікувань особи.

Як вказав Європейський Суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) у рішенні по справі «Ольссон проти Швеції», норма національного закону не може розглядатися як право, якщо її не сформульовано з достатньою точністю так, щоб громадянин мав змогу, якщо потрібно, з відповідними рекомендаціями, до певної міри передбачити наслідки своєї поведінки. Згідно з усталеною практикою ЄСПЛ поняття «якість закону» означає, що національне законодавство повинне бути доступним і передбачуваним, тобто визначати достатньо чіткі положення, аби дати людям адекватну вказівку щодо обставин і умов, за яких державні органи мають право вживати заходів, що вплинуть на права осіб (рішення у справах «Олександр Волков проти України», «С.Г. та інші проти Болгарії» та ін).

Водночас зауважу, що Міністерством юстиції України за результатами розгляду мого листа розроблено та затверджено наказ Міністерством юстиції України «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства юстиції України» від 09.01.2025 № 86/5, яким внесено зміни до Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14 червня 2019 року № 1769/5, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 18 червня 2019 року за № 633/33604, та доповнено їх новим розділом XII (Пенсійне забезпечення ув'язнених і засуджених), у якому визначено порядок дій ув'язнених та персоналу слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України для оформлення та отримання ув'язненими пенсії відповідно до законодавства про пенсійне забезпечення.

Зазначу, що відповідно до пункту 1 Положення про Пенсійний фонд України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280, Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.

Відповідно до пункту 1 Положення про Міністерство соціальної політики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 423, Міністерство соціальної політики України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері соціальної політики, загальнообов'язкового

державного соціального та пенсійного страхування, соціального захисту населення, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, торгівлі людьми, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, надання соціальних послуг та проведення соціальної роботи, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби, ветеранів праці, ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України в частині організації виплати їм до Дня Незалежності України разової грошової виплати, ветеранів військової служби, жертв нацистських переслідувань, дітей війни та жертв політичних репресій, пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки (державна допомога, пільги, житлові субсидії та інші виплати, що проводяться за рахунок державного бюджету, соціальні послуги) та за дотриманням прав дітей, а також забезпечує формування та реалізує державну політику щодо здійснення державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності в частині забезпечення відповідності законодавству рішень уповноваженого органу управління в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та від нещасного випадку (далі - уповноважений орган управління), державного регулювання та нагляду за дотриманням норм Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» щодо призначення (перерахунку) і виплати пенсій у солідарній системі, у сфері гуманітарної допомоги.

Крім того, відповідно до пункту 10 Положення про Пенсійний фонд України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280, Голова правління Пенсійного фонду України, серед іншого, забезпечує виконання Пенсійним фондом України та його територіальними органами вимог Конституції та законів України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, наказів Мінсоцполітики з питань, що належать до сфери діяльності Пенсійного фонду України, та доручень Міністра; звітує перед Міністром соціальної політики про виконання річного плану роботи Пенсійного фонду України та покладених на нього завдань, про усунення порушень і недоліків, виявлених під час проведення перевірок діяльності Пенсійного фонду України, його територіальних органів, а також про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях.

Ураховуючи наведене, з метою усунення виявленої прогалини в законодавстві та забезпечення додержання права ув'язнених осіб на соціальний захист, керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 3, 13, 15, 17, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

В И М А Г А Ю:

1. Розглянути подання та забезпечити невідкладне вжиття заходів щодо врегулювання виявленої прогалини в законодавстві, зокрема шляхом внесення змін до Положення про організацію прийому та обслуговування осіб, які звертаються до органів Пенсійного фонду України, затвердженого Постановою правління Пенсійного фонду України від 30.07.2015 № 13-1, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18 серпня 2015 р. за № 991/27436, та доповнення його нормою про те, що виїзні прийоми можуть проводитися за зверненнями представників адміністрації установи попереднього ув'язнення в інтересах осіб, які утримуються в таких установах, в умовах таких установ.

2. Ініціювати проведення службового розслідування за фактом надання Головою правління Пенсійного фонду Є. Капінусом листом від 13.09.2024 № _____ недостовірної інформації на лист Уповноваженого від 13.08.2024 № _____ за наявності підстав – ініціювати питання про притягнення до дисциплінарної відповідальності.

3. Про результати розгляду подання та вжиті заходи прошу повідомити мене у встановлений Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» строк.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльність Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Рубанова Катерина

